

Az élő BUDAPEST

XIII. kerület

Angyalföld színháza

Három évtized sem telt el azóta, hogy a „kültelki színház” bizonyos becsmérő hangszúllyal meghonosodott a magyar nyelvben, különösképpen az akkori pesti színházak és egyes szerkesztőségek sajtós nyelvjárásában, amely hangsúlyozott igyekezettel iparkodott leértékelni mindenfajta szellemi erőfeszítést, ma már kalandosnak és regényesnek ható vállalkozást, amely a kültvárosok népének szó-

Néhány kedvenc színész: Sós Lajos, Kállai Ilona és Horváth Sándor (MTI-fotó)

rakozást és művelődést jelenthetett volna. Tartozunk az igazságnak azzal, hogy azok a bizonyos macskakörmök közt emlegetett „kültelki” színházak semmiképpen sem tudták összeegyeztetni a kültvárosok lakosságának anyagi képességeit a legszegényebb színház, a legigénytelenebb műintézet fenntartásának költségeivel sem; ezek az időről időre feltámadó és elhaló, színházi előadásokat bemutató és általában nagyon rövid ideig műsoron tartó csoportok alig-alig tudták szellemi hidat építeni a műveltség és a kültelki bércszárnyak lakói között, azon egyszerű oknál fogva, hogy a bércszárnyak lakóinak nem volt pénzük színházra.

Angyalföld, ez az irtatlan területű munkásnegyed, soha sem büszkélkedhetett azzal, hogy állandó színháznak otthont adott volna, a salétromfoltos falak és szellőzetlen udvarok világából vajmi kevesen indultak útnak, hogy valamelyik — szerényebb helyárrakkal hírvogató — pesti színházba jegyet váltsanak. Ennek az elzárkózásnak és távolmaradásnak olyan mély hagyományai voltak, hogy amikor — az ötvenes évek elején megépült a klasszikus Angyalföld közép-pontjában, a Váci út és a Róbert Károly körút sarkán, a ma is Déryné térnek nevezett saroktelken a kerületi pártház és a hozzá kapcsolt — „már majdnem színházszerű” — előadóterem, senkinek sem jutott eszébe, hogy ebből az épületből ki lehetne fejleszteni Angyalföld színházát.

1954 volt az első esztendő, amikor a kerületi tanács kebelében valaki megérezte, hogy ez az Angyalföld már sem anyagi viszonyai-ban, sem szellemi igényeiben nem azonos a régi Angyalfölddel. Aki megérezte ezt az akkor talán még csak lappangó érdeklődést, annak az eszébe jutott, hogy az Árpád-híd pesti hídfőjében kihasználatalanul ácsorgó előadóterem némi jóakarattal színháznak is berendezhető. Így jött létre a mai József Attila Színház ős-intézménye

nyes rangra emelték Angyalföld színházát s az akkor Néphadsereg Színházának nevezett Vígyszínház kültvárosi kamaraszínházaként, állandó társulattal és előre eltervezett műsorrall megalakult Angyalföld első színháza. Élt egy évet, majd a következő nyáron hivatalosan megalakult az önálló és minden „belvárosi” anyaintézettől független színház, amely József Attila nevét vette fel. Fodor Imre, a Néphadsereg Színháza-Vígyszínház gazdasági igazgatójának iróasztala mellől került át az új munkásszínház igazgatói irodájába, noha ez némiképpen fellengzős túlzásnak hat, mert az igazgatói iroda, a rendezők és dramaturgok műhelye egyetlen parányi szoba volt, úgyszólván a portásfülke toldaléka. Zsinórpaddás nélkül nehezen használható és gyors változásokra alkalmatlan színpad, szegényes öltözők és meglehetősen lekopott nézőtér alkotta az első budapesti munkásszínházát, amelynek akkor s a későbbi években olyan művészei voltak, mint Kertész Dezső, Komlós Juci, Ráday Imre, Gobbi Hilda, Sinkovits Imre, Darvas Iván, s ma is a színház legnépszerűbb művésze, előadásainak örökmozgó motorja, immár szerzője, Bodrogi Gyula, valamint Szemes Mari, Kállai Ilona ...

Fodor Imre igazgató már az elmúlt években épült kiegészítő traktusban fogadja az újságírókat, abban az épületrészben, amely magába foglalja a kényelmes öltözőket, próbatermeket és irodákat. Tizenhét év ugyanannak a színháznak igazgatói székében nem kis dolog, ha meggondoljuk, hogy a színház meglehetősen szeszélyes üzem, gyorsabban lélegeti az ember alkotó kedvét, mint bármiféle más munka és vállalkozás. Fodor Imrét azonban szemmel láthatóan felvillanyozza az emlékezés.

— Számunkra meglehetősen ismeretlen területen és nagy bizonytalansági százalékkal terveztük meg az első év műsorát, mert abból indultunk ki, hogy ezen a színházilag még meglehetősen kialakítatlan területen szórakoztatva nevelő műsort kell kialakítanunk. Tisztában voltunk azzal, hogy Angyalföldön megvan a jogos és egészséges igény a színházra, de nem tudhattuk előre, hogy az operetteken és zenés játékokon kívül addig semmiféle érdemes művészeti előadáshoz nem szokott közönséget miképpen tudjuk megnyerni. Műsorpolitikánk merésznek hatott, mi azonban bízunk abban, hogy Angyalföld megérti törekvéseinket, azt befogadja és veszi a színházát.

Az eredmény magát a „merészen képzelődő” igazgatót és munkatársait is meglepte, Angyalföld — ha szabad ezzel a kifejezéssel élni — valami ősi szomszúsággal és lelkesedéssel, nyomban az indulás után sajátjának vallotta a színházát, s vallja ma is. Amit többek között az a számadat is bizonyít, hogy a József Attila Színházba évente bérletet váltó 15—16 ezer budapesti színházlátogatóból mintegy 12 ezer — angyalföldi. A színház vezetősége nem óvatoskodott, nem akarta kávéskanállal, vagy cseppenként adagolva becsempészni Angyalföldre a művészetet. Műsorán kezdettől fogva szerepelnek magyar, nyugati és orosz, szovjet klasszikusok, a magyar és a világirodalom új és nagy sikerű alkotásai. Osztrovszkiától Németh Lászlóig, Rozovtól Illyés Gyuláig a legsikeresebb angol francia és amerikai szerzőktől a színház sajátos légkörében színpadi szerzővé nevelkedett fiatal magyar írókig a drámaírás hatalmas és tartalmas színeképpét őrzik a színház bemutatólappjai. Évente hat új darabra gördül fel a függöny a József Attila Színházban, s hagyomány, hogy az év utolsó bemutatója mindig zenés játék, közülük nem egy évadokra áthúzódó sikert hozott. A világsikert aratott „A kaktusz virága” című vígjáték még a megfilmesítés előtt került a József Attila színpadára, hasonló sikert aratott Jaroslav Hasek Svejke, mint musical comedy, amelynek nemcsak főszereplője, de feldolgozója is — Bodrogi Gyula volt.

Angyalföld színháza ma olyan tösgyökeres angyalföldi intézménynek számít, mint a Láng gyár, vagy a „13 ház” név alatt ismert bérház-tömeg, amelynek egyébként majd minden lakója a színház állandó bérlői közé tartozik, csakúgy, mint a „Majomház”-nak nevezett s előregedett bércszárnya lakói. Azt hihetnők ezek után, hogy a József Attila Színház ...

Mintha csak nyár volna — első fürdőzők a Dagályban

(Gábor Viktor felvételei)

Angyali víz

Pontosan azon a napon látogattam meg a Dagály fürdőt, amikor Budapestre harsogva, szinte szemérmetlenül berobbant a korai tavasz. Hónapok óta nem volt ilyen kristályosan tiszta az ég; a nap ellágyult ábrázattal vándorolt a kék boltozaton, s olykor úgy tűnt, mintha már az ébredő föld szagát is érezni lehetne. Ritka és becses pillanatok ezek egy nagyvárosban; a civilizáció burkán át beszivárog a természet, hajnaltájt a ligetekben, kertekben üvöltene a madarak.

A Dagály utca a Váci útról nyílik, néhány száz méterrel odébb nagy üzemek épülettömbjei állnak, gyárkérmények magasodnak, műhelycsarnokok üvegbeton kupolája villog. De itt a Duna-part közelében, mintha a csend fala választana el bennünket a gépek zúgásától, a a füstös, poros benzingőzzel telített térség lüktetésétől; itt nyugalom fészkel. A folyó felől enyhe szél jön, élesek, tiszták a színek, egy villanásnyi időre, amikor megpillantom a strand hófehér csipkés medencéit, úgy érzem, itt van a nyár.

No lám, a kerítés mögött labda pattog, négy fürdőnadrágos fiatal ember futkos a fővenyen és a bőrükön mintha már nyomot hagyott volna a nap. Jómagam irhakabátban ballagok a bejárat felé, kinyitom az üvegajtót, szubtrópusi meleg levegő csap meg, érezni lehet a fikuszok, pálmák, citromfák nedves-kesernyészagát.

Az előcsarnokba az üvegfalakon át sávokra bontva árad be a fény. Az első emeleten félmeztelen emberek pihennek a bőrfotelekben, a Dagály-fürdő, hivatalos nevén a Szabadság strand egy télvédi káféja...

A vegyelemzés szerint kalcium, magnézium, hidrogénkarbonátos szénhidrogén tartalmú, alkalmas izületi gyulladások, köszvények, idegfájdalmak, gyermekbénulásos utópanaszok enyhítésére, ivóvízkúra során a vese-, a gyomor- és bélmegetegedéseket gyógyítja. Egyszóval mindazon előnnyel rendelkezik, amelyről ismertek Budapest gyógyforrásai.

Mi azonban nem foglalkozunk vegyelemzéssel, inkább egy idősebb férfihoz fordulunk felvilágosításért, aki kopaszodó fejébúbján a napot dédelgetve a medence szélén üldögél az egyik víz alatti betonpadon.

— Hogy milyen víz ez, uram? Ugyebár Angyalföld peremén vagyunk, így hát stílusosan eképp fogalmazhatok: angyali víz. Itt dolgozom a közelben, a Láng Gépgyárban, éjszakai műszakon; munka után az első utam ide vezet, úgy húzza ki belőlem a fáradságot ez a víz, a csend, a jó levegő mint a legbékésebb álom. Most különösen kellemes itt, mert a nap is melegít felülről, nézze, így csöppnyit kiemelkedik az ember és az egész felsőtestét éri a fény. Májusra már fekete leszek, mint az ördög...

— Ördög az angyali vízben?

— Hát csak a bőrszínemre mondom, mert az ördög ugyebár nem ismeri az áldást. Sok embernek szagatt a dereka, recsegnek az ízületei. Mióta ide járok, ilyen panaszt én nem ismerek.

De nem csak az idősebbek látogatják télen a Dagályt, hanem a fiatalok is, akiket nem fenyeget sem a csúsz, sem a köszvény; talán ők a nyugalmat keresik?

— A látogatóink jórésze télen törzs-

április a nyitás igazi hónapja. Tavasszal a legszebb ez a strand, zöldülni kezd minden, a fűvön, bokrok és fák között állnak a piros-fehér padok, színes napernyők, gyékények virítanak, nincs még zsúfoltság, de már mozgolódni kezd az élet. A kánikulai napokról jobb nem beszélni. Olyankor a strand egész hatalmas területe embertestekből áll, eltűnik a pázsit, nincs egy gombostűnyi szabad hely, megtelnek a medencék.

A hat medence közül öt most még üresen áll. Hófehérré meszelt betonteknőkben bolyong a fény.

A messziről kitért szárnyú lepkéhez hasonló ikermedence fenekén egy balletcipős, tornaruhára vetkőzött női alak mozog. Könnyű táncot lejt, hajlong, kezének ritmikus hullámszerű kísérő mozdulatait. Furcsán hat ez a tánc a néptelen, fehér térség közepén.

— Mi ez? — kérdezem — miféle tánc?

— Egyik törzsvendégünk gyakorol — feleli kísérőm.

— Sportoló? Versenyre készül?

— Nem, dehogyan. Fiatalnak nézi?

— Igen, így messziről fiatalnak tűnik.

— Körülbelül ötvenéves nő. Ilyenkor, ahogy kezd kitavaszkodni, megjelenik nálunk, úgy mondják, tornászversenyző volt valamikor. Nézze azt a piruetet! Táncol, táncol, tavasztól késő őszig, amíg tart a fény. Akkor is így táncol, amikor zsúfolt a strand.

A strand, a víz, bizonyos szempontból nézve, a természetből egy darab. A Dagály-fürdőt Angyalföld, Újpest lakosai szinte percek alatt megközelíthetik. Jó, hogy itt van, létezik — gyárak üzemek gyűrűjében — a természet civilizáció formálta szigete, amely felfrissülést jelent az embereknek akkor is, ha netán harmincezred magával keresi ezt a felfrissülést.

Furcsán, szinte hihetetlenül hangzik, hogy egyetlen meleg nyári hónapban vagy